

**СТАН ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА,
ЕФЕКТИВНІ СУДОВІ ПРОЦЕДУРИ ТА МОЖЛИВІСТЬ
ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗАСОБІВ
ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Дришлюк В. І., Петренко Н. О.

ВСТУП

Розвиток України як самостійної, незалежної та правової держави, неможливий без правового забезпечення функціонування ринкового сектору економіки та гарантування прав всіх учасників господарських правовідносин. При цьому така проблема стосується всіх сфер господарювання, а особливого значення в умовах сьогодення набувають інвестиційні, зовнішньоекономічні відносини. Окремої уваги заслуговує питання ефективного захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання та функціонування судової системи в умовах воєнного стану.

З переходом до ринкових відносин державне регулювання економікою здійснюється на базі нових принципів, що поєднують публічні та приватні інтереси. Питання взаємодії приватних та публічних елементів в структурі правового регулювання суспільних відносин в юридичній літературі обговорюється досить давно. Проте, з кожним десятиліттям розвитку економічних та суспільних відносин це питання набуває актуальності з огляду на правові погляди сучасної цивілістики та науки господарського права.

Відшукування збалансованих підходів для правового регулювання сфери господарювання є пріоритетним завданням для науки, особливо в світлі реформування цивільного та господарського законодавства і спроб приведення його до європейської моделі.

Слід зазначити, що проблеми правового регулювання господарських відносин є предметом постійного інтересу та досліджень правників-господарників. Важливі теоретико-правові розробки здійснені такими вченими як О. М. Вінник, Д. В. Задихайло, В. К. Мамутова, О. П. Подцерковний, Д. М. Притика, Т. В. Степанова, В. С. Щербина та ін.

Зокрема невід'ємною складовою регулювання господарських правовідносин є способи вирішення спорів, які виникають між їх учасниками.

Так, спір являється невід'ємною складовою взаємодії як людей, так і юридичних осіб до яких відносяться суб'єкти господарювання. Він може мати різні форми і функції, але основне значення спору полягає у вираженні різних точок зору, вирішенні конфліктів і досягненні порозуміння щодо інтересів його учасників.

І. П. Лихолат зазначає, що термін «конфлікт» є родовим щодо інших, які мають близький до нього зміст, зокрема до терміну «спір»¹. Але звертає на себе увагу той факт, що чинний Господарський процесуальний кодекс України не апелює поняттям «конфлікт», а використовується лише термін «спір». Співвідношення даних понять може стати окремою темою дослідження, однак в реаліях сьогодення більш вагоме значення для суспільства, функціонування та розвитку ринкової економіки, відновлення держави у післявоєнні часи має тема способів вирішення господарських спорів. Так, найбільш популярним способом вирішення спорів, які виникають між суб'єктами господарювання залишається суд. Принцип спеціалізації судів, який впроваджений в Україні сприяє швидкому та ефективному вирішенню спорів. Функціонування спеціалізованих судів є науково обґрунтованою, законодавчо обумовленою вимогою часу, відповідає сучасним потребам суспільства щодо ефективного і професійного здійснення захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, юридичних осіб у правовій державі². Система господарських судів України продемонструвала на практиці позитивні риси реалізації принципу спеціалізації. Проте, прихильність як людей, так і суб'єктів господарювання до судового способу вирішення спору, який виникає демонструє відсутність в державі розвитку інших інститутів розв'язання конфліктів, таких як третейські суди, переговори, медіація тощо. Наведене не тільки значно ускладнює взаємовідносини між сторонами спору та не сприяє їх розвитку, а і надмірно навантажує судову систему.

¹ Лихолат І.П. Правові конфлікти та правові спори: диференціація понять і особливості їх вживання. Часопис Київського університету права. 2019. № 1. С. 54.

² Саленко О.В. Принцип спеціалізації у національній системі судоустрою. Вісник Кримінального судочинства. 2018. № 3. С. 100.

Таким чином, подальший розвиток сфери господарських правовідносин в частині їх правового регулювання має значний інтерес як для науковців, так і для практиків.

1. Функціонування системи господарського судочинства як необхідний елемент побудови правової держави в Україні

Дискусія навколо доцільності прийняття Господарського кодексу України, а то й взагалі щодо доцільності існування такої галузі права як «господарське» тривають та спалахують час от часу у науковій літературі. І хоча на сьогодні можна констатувати, що господарське право є усталеною галуззю права, з огляду на попередню історію його становлення та вже багаторічну практику застосування господарського законодавства, питання про дуалізм регулювання відносин в сфері економіки, особливо, що стосується договірного права залишається актуальним.

Представляється, що вирішення цього питання неможливо без з'ясування основних засад та принципів, що регулюють відповідні масиви цивільного та господарського законодавства. Паралельне прийняття Цивільного кодексу України і Господарського кодексу України стало важливим етапом в процесі вдосконалення чинного законодавства, зокрема в частині регулювання майнових відносин суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність. Зазначені нормативні акти внесли принципові зміни до регулювання відносин в сфері цивільного обігу, які були засновані на новітніх принципах і основних засадах, вироблених наукою. *Трансформація* цивільного та господарського законодавства України у відповідності із потребами сьогодення постійно продовжується і слід зазначити, що сьогодні цей процес відбувається паралельно, у більшій координації та з врахуванням «дуалізму» правового регулювання.

На сьогодні здійснюється спроба приведення приватно-правового сфери у відповідність із реаліями економічного, соціального життя в зв'язку із чим дослідження приватних та публічних складових регулювання господарських та цивільних відносин набуває особливої актуальності. В представленій монографії здійснена спроба вирішити окремі проблеми правового регулювання господарських відносин в умовах трансформації приватно-правового сектору в Україні.

Конституція України, а також закони і підзаконні акти, які діють на розвиток її положень, надають суб'єктам господарських відносин певне коло прав, пов'язаних із майновими та немайновими

інтересами останніх. З метою захисту гарантованих Конституцією України прав та інтересів таких суб'єктів в законодавстві закріплено систему захисту та охорони їх прав за допомогою різних прийомів, починаючи від власних дій і закінчуючи апаратом державного примусу. Проте, іноді звернення за захистом до державних несудових органів потребує досить багато часу в той час як засоби самозахисту можуть перетворитися на свавілля. Саме тому судова форма захисту є найбільш ефективною та такою, що відповідає сучасним уявленням про захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Судовий захист прав та інтересів кожної особи гарантується Конституцією України, а також конкретизується на галузевому рівні – в цивільному процесуальному, господарському процесуальному, адміністративно процесуальному законодавстві.

Питання про форму захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання як однієї із складових механізму захисту суб'єктів господарських відносин є досить актуальним. Не дивлячись на те, що законодавством України передбачено досить багато механізмів захисту прав суб'єктів господарювання, судовий захист залишається найбільш дієвою формою захисту, яка ефективність якої гарантується існуванням системи державних органів, функцією яких є захист прав суб'єктів господарських відносин.

Забезпечення оптимального правового регулювання суспільних відносин, у тому числі економічних – актуальна проблема для сучасної України, що знаходиться у воєнному стані через військову агресію російської федерації. Представляється, що важливу роль в цьому має зіграти ефективна діяльність судової влади, спроможність судів швидко та ефективно вирішувати господарські спори. Запровадження воєнного стану створило нові виклики для судової системи, на які остання досить ефективно відповіла. Запровадження електронного суду, розвиток альтернативних способів вирішення господарських спорів, широке використання режиму відеоконференції в судочинстві та ін.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожному гарантується право на здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 124 Конституції України³ [1] та Закону України «Про судоустрій та статус судів»⁴ [2] в Україні діє система господарських судів, на яку

³ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 – Ст. 141.

⁴ Про судоустрій та статус судів: Закон України від 07 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України 2010. – № 44-45. – Ст. 529.

покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб'єктами господарювання.

Стаття 4 Господарського процесуального кодексу України визначає, що право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. До господарського суду у справах, віднесених законом до його юрисдикції, мають право звертатися також особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Відмова від права на звернення до господарського суду є недійсною⁵ [3].

Реформування системи господарського судочинства в Україні відбувається не тільки в умовах воєнного стану, але й в умовах обговорення доцільності існування спеціалізації судів і відповідно господарських та адміністративних судів в Україні. Таке питання виникає в тому числі на фоні нестабільної економічної ситуації в країні та необхідності підвищення оплати роботи суддів як одного з механізмів забезпечення їх незалежності при здійсненні правосуддя. З нашої точки зору доцільність існування системи господарських судів історично обумовлена. З найдавніших часів людству відомий розподіл системи вирішення спорів на такі, що стосуються комерційних (торгових) відносин, і відповідно осіб, що здійснюють таку діяльність та інші спори, що стосуються цивільних прав та свобод інших осіб. Запровадження особливого виду судочинства в сфері господарських (торгових) відносин, які за своїм змістом відрізняються від цивільно-правових, має на меті створити умови для швидкого та ефективного захисту суб'єктів господарювання. Такий швидкий та ефективний захист та розгляд справи забезпечується в тому числі завдяки вузькій спеціалізації судді (суду), що розглядає відповідний спір. Введення спеціалізації судочинства на прикладі

⁵ Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

господарських судів досягає цієї мети, зокрема через те, що справи в господарських судах розглядаються у передбачені ГПК України строки – 2 місяці. Представляється, що аргументи, які лунають при обговоренні доцільності запровадження системи господарського судочинства, особливо з боку суддів загальної юрисдикції, щодо низького рівня навантаження господарських судів, навряд чи можуть бути прийняті до уваги. Більш того, ефективність роботи господарських судів щодо швидкого розгляду судових спорів, якщо абстрагуватися від загальних «хвороб» судової системи такої як корупція, а останнім часом й достатньо низький рівень фахової підготовки суддів, свідчить про доцільність й необхідність запровадження подальшої спеціалізації судочинства. І законодавець йде цим шляхом, створюючи Вищий Суд з питань інтелектуальної власності, Вищий Антикорупційний суд України. При цьому реформування Верховного Суду України і запровадження палат з розгляду цивільних, господарських, адміністративних справ і ліквідація вищих спеціалізованих судів не повинна сприйматися як негативний крок щодо запровадження спеціалізації судової системи, оскільки таке реформування повинно привести у логічну відповідність функції та структуру Верховного Суду України та сприяти єдності судової практики в Україні.

Спеціалізація судів в науковій літературі також неодноразово становилася предметом наукових диспутів. Проте, з нашої точки зору аргументи противників судової і зокрема господарської спеціалізації, щодо 3–3,5 % від загальної кількості розглядуваних справ у судовій системі, не враховують історичний контекст формування та існування судів господарської юрисдикції. Якщо створення адміністративних судів можна припустити як штучне явище, то поява комерційних або господарських судів є історично обумовленою необхідністю вирішення спорів, що виникають між торговцями, підприємцями, тобто суб'єктами господарювання в сучасному їх розумінні.

Прийняття в 2017 році нової редакції Господарського процесуального кодексу стало значним кроком у питанні реформування системи господарського судочинства і фундаментом для тих змін, що відбуваються сьогодні в умовах воєнного стану. Можливості здійснення судочинства в умовах військової агресії можливе в тому числі завдяки запровадженню нових принципів господарського судочинства.

Відповідно до ст. 2 ч. 3 ГПК України основними засадами (принципами) господарського судочинства є: 1) верховенство права; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 4) змагальність сторін; 5) диспозитивність; 6) пропорційність; 7) обов'язковість судового рішення; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи; 9) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках; 10) розумність строків розгляду справи судом; 11) неприпустимість зловживання процесуальними правами; 12) відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Стаття 6 ГПК України передбачає створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка зокрема забезпечує фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Реалізація права на судовий захист в умовах воєнного стану має свої особливості і може стикатися з численними проблемами. Обмеження доступу до судів: умови воєнного стану призвели до обмежень у доступі до судів через закриття чи обмеження роботи судових установ. Робота судів в районах та містах, де є небезпека обмежена через повітряні тривоги та інші загрози.

Підвищений ризик порушень прав людини: в умовах воєнного стану існує підвищений ризик порушень прав людини, включаючи право на справедливий розгляд справи в суді через ті ж самі причини. Умови доступу до правосуддя, а також неможливість реалізувати свої процесуальні права можуть стати причинами звернень до вищих судових інстанцій та ЄСПЛ. Одночасно, іншою складовою такої проблеми є переміщення населення, а тому й питання реєстрації, набуття юридичного статусу такими особами в іншій місцевості, що також може ускладнювати доступ до правосуддя в Україні.

Потенційний ризик обмеження принципу незалежності судової системи: воєнний стан може призвести до підвищення впливу виконавчої влади на судову систему, порушуючи засади незалежності судів.

Вирішення таких проблем потребує від законодавчої та виконавчої влади в Україні низки заходів, серед яких 1) гарантії доступу до судових органів – забезпечення громадянам доступ до судів і можливість звертатися за захистом прав в умовах воєнного стану. Як вирішення проблеми, тимчасово, можливо внесення змін

до процесуального законодавства в частині забезпечення звернення заінтересованих суб'єктів до суду у спрощеному порядку зі зміною підсудності або із відстроченням підтвердження місця реєстрації для осіб, що були переміщені через воєнні дії.

Посилення ролі міжнародних організацій з дотримання прав людини з метою збереження реальної незалежності суддів під час здійснення правосуддя в умовах воєнного стану.

Підвищення ролі міжнародних правозахисних та волонтерських організацій в реалізації проєктів, спрямованих на збільшення поінформованості громадян та заінтересованих суб'єктів щодо їх прав та можливостей отримання судового захисту в умовах воєнного часу.

2. Застосування альтернативних засобів вирішення господарських спорів

Суд – це фактично останній інструмент, який підлягає використанню при вирішенні сімейних спорів, коли спір неможливо вирішити іншим шляхом⁶. Такий висновок зробив Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у сімейному спорі. Проте наведена теза суддів найвищої судової інстанції в Україні має велике значення і для категорій справ, які можуть бути вирішені в інший спосіб окрім судового. Фактично така позиція суддів Верховного Суду демонструє трансформацію, яка відбувається в судовій системі щодо місця та значення суду у суспільстві. А така трансформація може стати подальшим потужним поштовхом для розвитку альтернативних способів врегулювання спорів загалом та господарських зокрема. Наведена позиція представників судової влади відповідає Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, яка була затверджена Указом Президента України 11.06.2021 р. Так, в наведеній стратегії серед іншого окрема увага приділена розвитку альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів і безпосередньо встановленню для окремих, визначених законом, категорій справ обов'язкового досудового порядку врегулювання спорів з використанням медіації та інших практик; запровадженню

⁶ Постанова Верховного Суду у справі № 754/3063/22 від 22 травня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119419653>

та розвитку інституту медіації тощо ⁷. Однак через введення воєнного стану в державі даний план удосконалення система правосуддя та конституційного судочинства не було реалізовано.

Безперечним залишається той факт, що задекларовані наміри все ж таки у майбутньому будуть реалізовані у життя. Дану тезу підтверджують зміни, які передували затвердженню наведеної стратегії. А саме, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. викладена у новій редакції ст. 124 Конституції України. Зокрема, частиною 3 статті 124 Конституції України врегульовано, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору. Також, зміни вподальшому були внесені у Господарський процесуальний кодекс України. Так, відповідно до частини 1 статті 19 ГПК України сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. А частиною 3 статті 162 ГПК України закріплено, що позовна заява повинна містити відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору – у випадку, якщо законом встановлений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору. Таким чином, законодавець ще з початком реформування судової системи передбачав введення обов'язкового досудового порядку врегулювання господарських спорів. Але постає питання, чи актуально реалізації цих заходів саме в умовах сьогодення?

Голова Ради Суддів України у своєму інтерв'ю щодо стану судової системи в Україні у 2023 році зазначив наступне: «Зараз в Україні здійснюють правосуддя 587 судів, 87 судів – цього не роблять через активні бойові дії або розташування на тимчасово окупованій території. Ще 84 суди не здійснюють правосуддя з 2014 року – йдеться про Крим, а також окуповані території Донецької та Луганської областей до 24 лютого 2022-го. На території, де велися чи продовжують вестися бойові дії, повністю зруйновано 13 судів, 86 судів мають різний ступінь руйнацій – від пошкоджених фасадів до вибитих вікон та дверей, зруйнованих дахів і комунікацій. Усі більш-менш уцілілі приміщення судів майже повністю розграбовані,

⁷ Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року No 231/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

там нема ні серверного, ні технічного обладнання, ні меблів.»⁸ При цьому, говорячи про суди та про відсутність можливості продовження здійснення правосуддя, мова йде про тисячі конкретних судових справ, які не були вирішені та не були евакуйовані з окупованих територій або зони активних бойових дій. А в межах господарського судочинства це справи, які мають безпосередній вплив на діяльність суб'єктів господарювання, на їх фінансовий стан та відносини з контрагентами тощо. Наведене, в свою чергу, має значний вплив на розвиток та функціонування державної економіки. Тому швидка та вчасна реалізація запропонованих змін могла б покращити ситуацію на краще.

Станом на сьогоднішній день запровадження альтернативних способів вирішення спорів залишається актуальною вимогою сьогодення. Попри воєнний стан та ведення активних бойових дій на значній території України необхідність належного та ефективного функціонування економіки являється однією із заповунок майбутньої Перемоги.

Таким чином, попри воєнний стан актуальним та нагальним залишається питання запровадження та подальшої популізації альтернативних способів вирішення спорів, в тому числі в господарських справах. Однак, практично не дослідженим залишається питання саме категорій спорів, які можуть бути передані на вирішення суду лише після застосування обов'язкового досудового врегулювання спору.

Актуальним в даному аспекті видається дослідження С. А. Чванкіна, який вивчив досвід Канади у запровадженні «онлайн-судів». Так, один із етапів звернення до суду передбачає врегулювання спору листуванням через електронні інструменти, а якщо це не вдається, відбуваються переговори із залученням медіатора, і тільки в разі неможливості досягти згоди, спір вирішується професійним суддею. Ця процедура є обов'язковою для категорій справ, встановлених законом:

– справи з малою сумою вимоги (до 5000 канадських доларів), що виникли з купівлі-продажу товарів і послуг, будівництва та ремонту, кредитів і позик, зайнятості, трудових спорів, травм і шкоди здоров'ю, в тому числі і в результаті ДТП;

⁸ Голова РСУ – про роботу судів під час війни, конкурс до ВККС, справи щодо воєнних злочинів та суддів на фронті. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/golova-radi-suddiv-ukraini-pro-robotu-sudiv-pid-cas-vijni-konkurs-do-vkks-spravi-sodo-voennih-zlociniv-ta-suddiv-na-fronti>

– справи про спори між сусідами і/або керуючою компанією (strata – форма канадського кондомініуму), які можливо типологізувати, і для яких можливо розробити простий алгоритм вирішення шляхом відповіді на поставлені питання⁹.

Виходячи із досвіду Канади, можна запропонувати введення обов'язкових досудових способів вирішення спорів у невеликій кількості категорій справ. Це дозволить належно ознайомити суспільство з такою процедурою, дослідити процес її інтеграції в колах суб'єктів господарювання, ефективно та швидко реагувати на труднощі які можуть виникнути в процесі реалізації змін, знизити ризики формалізації даної процедури. При цьому, звертає увагу, що зміни які відбулися в чинному процесуальному законодавстві не передбачають конкретний вид альтернативного вирішення спорів, який має бути запроваджений як обов'язковий. Тому перед законодавцем та суспільством постає ще один виклик. А саме визначення тих альтернатив суду які стануть обов'язковими для сторін господарського спору та передуватимуть зверненню до суду у разі його не вирішення.

Л. Романадзе та С. Сергєєва, в межах проєкту Pravo-Justis, досліджуючи питання медіації як обов'язкової досудової процедури, а саме обов'язкової інформаційно-оціночні зустрічі з медіатором визначили, що медіація на примусовій основі може бути запроваджена в наступній категорії справ: господарські спори, що виникають із корпоративних відносин (про оскарження рішень загальних зборів учасників товариств, органів управління; про визнання недійсними установчих документів, внесення змін до них; пов'язані з діяльністю органів управління товариства; пов'язані з правами на акції, частку у статутному капіталі; про визнання недійсними господарських договорів, пов'язаних з реалізацією корпоративних прав)¹⁰. Безперечно із запропонованою категорією справ можна погодитися. Корпоративні спори є найбільш складними для самого підприємства, питання рейдерських захоплень юридичних осіб також займають значне місце серед конфліктів які

⁹ Чванкін С.А. Чи потрібна Україні обов'язкова досудова медіація за визначеними категоріями справ. Новели цивільного процесуального кодексу України : матеріали круглого столу, Одеса, 26 березня 2018 р. Одеса : Фенікс, 2018. 63-64 с.

¹⁰ Романадзе Л., Сергєєва С. Медіація як обов'язкова досудова процедура: перспектива запровадження у цивільних та господарських спорах. URL: [https://uba.ua/documents/events/2021/3%20\(1%20%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C\)%20%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf&](https://uba.ua/documents/events/2021/3%20(1%20%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C)%20%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf&)

виникають в між господарським товариством та його учасником. Також, звертає на себе увагу, що за правовою природою корпоративних конфліктів стоять міжособистісні відносини учасників та/або працівників юридичної особи. Саме тому, ефективною, в даному випадку може стати саме медіація, як досудовий спосіб вирішення такого спору.

Також при визначенні категорій справ, для яких буде застосовуватися обов'язкові досудові способи врегулювання спорів необхідно враховувати особливості визначення категорійності справ чинним процесуальним законодавством. Саме тому, доречно буде запропонувати обов'язкове досудове врегулювання спорів для малозначних справ, а саме справ у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за виключенням вимог про стягнення заборгованості за оплату комунальних послуг та електронних комунікаційних послуг. Пропозиція застосування обов'язкових альтернативних способів вирішення спорів саме в зазначеній категорії справ, обумовлена реальною можливістю вирішення таких спорів більш швидко та ефективно, менш затратно, із забезпеченням реальності подальшого виконання угоджених сторонами рішень.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючі наведене вище, вбачається, що із введенням воєнного стану перед значними викликами та проблемами постали всі без виключення сфери функціонування держави, серед яких і судова система. Проблеми з якими стикнулися судді та суб'єкти господарювання в процесі реалізації свого права на захист продемонстрували цінність наявності та розвинутості в державі способів вирішення спорів, які являються альтернативою зверненню до судових установ. Правники вже розуміють, що суд має стати останнім варіантом до якого звертається особа щоб вирішити свій конфлікт. І таке розуміння є важливим та цінним, оскільки суспільство, яке звикло судитися і передавати свої спори на вирішення суду довіряє юрисконсультам, адвокатам, судам. Тому саме переконаність практикуючих юристів у необхідності використання досудових способів вирішення спорів дозволить зробити потужний поштовх у їх запровадженні в правову культуру суспільства. А запровадження обов'язкових досудових способів врегулювання спору надасть правникам відповідні інструменти для їх розвитку серед суб'єктів господарських правовідносин.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена питанням організації та здійснення судочинства у господарських справах в умовах воєнного стану. Історично обумовлені фактори формування інститутів, що покликані вирішувати спори між торговцями, знаходять своє відображення в сучасних умовах функціонування судової системи. Стверджується безальтернативність підходу до існування окремої форми судочинства – господарської та необхідність подолання викликів, що постали перед системою в умовах воєнного стану. Окремо наголошується на необхідності запровадження альтернативних способів вирішення господарських спорів та їх розвитку. Одним із шляхів вдосконалення чинного законодавства в цьому питанні є запозичення досвіду та імплементація норм європейського законодавства.

Література

1. Лихолат І.П. Правові конфлікти та правові спори: диференціація понять і особливості їх вживання. Часопис Київського університету права. 2019. № 1. С. 53-55.
2. Саленко О.В. Принципи спеціалізації у національній системі судоустрою. Вісник Кримінального судочинства. 2018. № 3. С. 94-101.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України 2010. № 44-45. Ст. 529.
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст.56.
6. Постанова Верховного Суду у справі № 754/3063/22 від 22 травня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119419653>.
7. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 1 червня 2021 року No 231/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137>.
8. Голова РСУ – про роботу судів під час війни, конкурс до ВККС, справи щодо воєнних злочинів та суддів на фронті. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/golova-radi-suddiv-ukraini-pro-robotu-sudiv-pid-cas-vijni-konkurs-do-vkks-spravi-sodo-voennih-zlociniv-ta-suddiv-na-fronti>.
9. Чванкін С.А. Чи потрібна Україні обов’язкова досудова медіація за визначеними категоріями справ. Новели цивільного

процесуального кодексу України : матеріали круглого столу, Одеса, 26 березня 2018 р. Одеса : Фенікс, 2018. С. 62–65.

10. Романадзе Л., Сергеева С. Медіація як обов'язкова досудова процедура: перспектива запровадження у цивільних та господарських спорах. URL: [https://uba.ua/documents/events/2021/3%20\(1%20%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C\)%20%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf&](https://uba.ua/documents/events/2021/3%20(1%20%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C)%20%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf&)

Інформація про авторів:

Дришлюк Володимир Ігорович,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри трудового, земельного
та господарського права

Інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65000, Україна

Петренко Наталія Олегівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри трудового, земельного та господарського права,
Інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65000, Україна